

ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARI KAPSAMINDA HALKA AÇIK BANKALARDA KAMUYU AYDINLATMA ARACI OLARAK MALİ TABLolar

Zafer SAYAR *

Özet

Bu makalenin konusunu, kamuyu aydınlatma aracı olarak banka ve özellikle halka açık banka mali tablolarının uluslararası muhasebe standartları çerçevesindeki önemi oluşturmaktadır. Makalede; mali tablolar aracılığıyla kamuyu aydınlatma, şeffaflık, düzenleyici otoritelerin sorumluluğu ve tam açıklama vb kavramlar açıklandıktan sonra; "Mali Tabloların Sunumu" na ilişkin 1 no'lu Uluslararası Muhasebe Standardı, "Banka ve Benzeri Finansal Kurumların Mali Tablolarında Kamuyu Aydınlatma" ya ilişkin 30 no'lu Uluslararası Muhasebe Standardı ve "Finansal Araçlar: Kamuyu Aydınlatma ve Sunum" a ilişkin 32 no'lu Uluslararası Muhasebe Standardı çerçevesinde konu irdelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Banka Mali Tabloları, Kamuyu Aydınlatma, Şeffaflık, Uluslararası Muhasebe Standartları

FINANCIAL STATEMENTS AS A DISCLOSURE INSTRUMENT IN PUBLICLY HELD BANKS IN TERMS OF INTERNATIONAL ACCOUNTING STANDARDS

Abstract

The subject of this article is to emphasis on the importance of financial statements of publicly held banks as a disclosure instrument in terms of International Accounting Standards (IAS). After several concepts such as disclosure by financial statements, transparency, responsibility of regulatory bodies and full disclosure have been explained, Presentation of Financial Statements (IAS 1), Disclosures in the Financial Statements of Banks and Similar Financial Institutions (IAS 30), Financial Instruments: Disclosure and Presentation (IAS 32) are analysed in terms of disclosure of banks by financial statements in this article.

Key words: Financial Statements of Banks, Disclosure, Transparency, International Accounting Standards

* Sermaye Piyasası Kurulu Başuzmanı

1. GİRİŞ

Finansal piyasalarda piyasa katılımcıları için tam, doğru, karşılaştırılabilir, açık ve güvenilir kısacası şeffaf bilginin zamanında elde edilmesi; düzenli ve verimli bir piyasanın vazgeçilmez unsuru olduğu kadar piyasa disiplininin sağlanması açısından da önemli bir rol oynamaktadır Finansal piyasalarda güven müessesesi olarak bilinen bankalarda; şeffaf bilgi sunumu ve kamunun aydınlatılmasına başta devlet olmak üzere tüm piyasa katılımcıları gereksinim duymaktadırlar Çoğu ülkede; kendi başına piyasanın, kamuyu aydınlatma mekanizmasını yeterli düzeyde işletmeyeceği tezinden hareketle düzenleyici kurumlar piyasada yeterli bir kamuyu aydınlatma mekanizması oluşturma gayreti içerisinde girmişlerdir. Buna gerekçe olarak ileri sürülen tez; her ne kadar piyasa güçleri kamuyu aydınlatmada marjinal fayda ve maliyet dengesini sağlasa da, genellikle ortaya çıkan sonucun piyasa katılımcılarının ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak olabileceği şeklindedir.

Bu çerçevede; gelişmiş finansal piyasalarda geleneksel olarak tüm bankalar ve özellikle halka açık bankalar kamuyu aydınlatma düzenlemelerine tabi tutulmuşlardır. Genel olarak sözkonusu düzenlemeler, bankaların finansal risklerinin değerlendirilmesine yönelik olmaktan çok, banka yöneticilerinin ve para piyasası politikalarının ihtiyaçlarını gidermek amacıyla yapılmış; ancak, bu düzenlemelerin zaman içerisinde piyasanın işleyişine de büyük katkılarda bulunduğu görülmüştür.

Konu tarihsel bir süreç içerisinde incelendiğinde; 1980'lerde ortaya çıkan liberalizasyon eğiliminin finansal piyasalara artan bir değişkenlik ve çeşitlilik (türev piyasa enstrümanları) getirdiği ve piyasalarda istikrarı sağlayacak bilgiye olan ihtiyacın daha da arttığı görülmektedir. 1990'larda ise; mali piyasalardaki liberalizasyon eğiliminin artması ile kamuyu aydınlatmada açıklanması gereken asgari unsurlar konusunda baskılar artmıştır Söz konusu asgari unsurlar piyasa katılımcılarına ve kamuya açıklanacak bilgilerin, nicelik ve kalitesini içermektedir.

Bu çerçevede; bankacılık sisteminin istikrar içinde faaliyet göstermesi için, düzenleyici otoriteler açıklanacak bilgilerin kalitesine öncelik vermişlerdir. Ayrıca, bankalar kaliteli bilgi temini konusunda iyi bir imaj oluşturabilmek amacıyla iç enformasyon sistemlerini geliştirme yoluna gitmişlerdir.

Bu noktada belirtmek gerekir ki; ancak muhasebe standartlarının ve yeterli açıklama yöntemlerinin varlığı halinde kamuyu aydınlatmadan söz etmek mümkün olabilecektir. Genel olarak muhasebe standartları yoluyla kamuyu aydınlatma mekanizması, finansal bilgilerin yıllık mali tablolar, ara mali tablolar ve bunların ayrılmaz parçası olan mali tablo dipnotlarında açıklanmasını içermektedir Ancak unutulmamalıdır ki, bilgi temini maliyetlidir ve maliyetin bilgi temininden sağlanacak faydadan fazla olmaması, başka bir ifadeyle kamuyu aydınlatma mekanizmasında fayda-maliyet analizinin mutlaka yapılması gerekmektedir

Diğer taraftan, açıklanacak bilginin anlaşılabilir nitelikte olması da önemlidir Kamunun yorumlamakta zorlanacağı eksik ve yanlış bir bilgi bankaya zarar verebileceği gibi, bütün bankacılık sistemine de zarar verebilir Bu nedenle; düşük kaliteli bilginin açıklandığı veya kamunun açıklamayı yorumlayacak kapasitede olmadığı durumlarda kamuyu aydınlatma düzenlemelerinin kademelendirilmesi ve ağırlaştırılması tercih edilmektedir Uygulamalar göstermiştir ki; bazı problemlerle karşılaşılsa da, uzun vadede tam açıklama yönteminin büyük yararları bulunmaktadır Zira, şeffaf olmayan bir finansal sistemin maliyeti açıklanması gereken bilgilerin maliyetinden daha fazla olmaktadır.

2. ŞEFFAFLIK

Tanım olarak şeffaflık, bütün piyasa katılımcılarının mevcut koşullar altında aynı bilgiye ulaşabilmesini sağlayacak bir ortamın oluşturulmasıdır Kamuyu aydınlatmada tam açıklama spesifik olarak bilgi sunumu konusundaki süreç ve metodolojiyi ifade etmektedir. Sorumluluk ise, şirket uygulamalarının haklı çıkarılması ve alınan kararlar ile bunların sonuçlarının sorumluluğunun kabul edilebilmesi amacıyla piyasa

katılımcıları ile ilgili bir düzenleyici otoritenin bulunmasını gerektirmektedir¹

Son yıllarda, şeffaflık ve sorumluluk konuları iktisadi politikaların bir parçası olarak yoğun bir şekilde tartışılmaktadır. Bu tartışmalar da, otoriteler gücün vazgeçilmez bir unsuru olarak gördükleri, ayrıca yetersizliklerini saklamakta yararlandıkları gizliliğe ve sır kavramına uzun süre sıkı sıkıya bağlı kalmışlardır. Ancak, ticari sır kavramına dayalı bu yaklaşımın, uygulamaların istenen etkinlikte olmasını engellediği görülmüştür. Diğer yandan, global dünyada artan uluslararasılaşma ve uluslararası bağımlılık nedeniyle değişen dünya ekonomisi ve finansal akımlar, ekonomik politikaların belirlenmesi aşamasında açıklık ve şeffaflık ilkesinin ön sıralarda yer almasını sağlamıştır. Ayrıca, şeffaflığın öngörülebilirliği ve politik kararların etkisini artırdığı konusunda hükümetlerde ve merkez bankalarında artan bir inanç bulunduğu da gözlemlenmiştir. Şeffaflığın; kurumları, koşulların gerçekliğiyle yüzleşmeye zorladığı ve yetkilileri uygulamalarından dolayı daha sorumlu hale getirdiği; bu nedenlerle de piyasanın olmazsa-olmaz unsurlarından birisi olduğu artık genel kabul görmüştür.

Piyasada büyük ölçüde şeffaflığın sağlanması; sorumluluk, iç disiplin ve daha etkili yönetimi geliştirirken; şeffaflık ve sorumluluğun birlikte bulunması hali ise düzenleyici kuruluşlarda karar alma mekanizmasını daha etkili hale getirmektedir. Şeffaf bir piyasa ortamında, piyasa katılımcılarının kamu kuruluşlarının faaliyetlerini daha yakından izleyebilmeleri; hissedarlar ve çalışanların şirket yönetiminin uygulamaları hakkında daha ayrıntılı bilgi edinebilmeleri, bankaların kredi alan birey ve kuruluşları daha yakından takip edebilmeleri ve nihayet mevduat sahiplerinin bankaları daha etkin bir şekilde izleyebilmeleri mümkün olacaktır.

Bu noktada şeffaflık ve sorumluluk karşı-

lıklı olarak birbirini desteklemektedir. Zira; şeffaflık izleme ve gözetim imkanını sağlamasıyla sorumluluğu artırırken; sorumluluk ise, bankaları uygulamalarının doğru ve tarafsız olduğu konusunda ikna ederek şeffaflığı genişletmektedir. Birlikte ele alındığında, şeffaflık ve sorumluluk kamu sektöründe alınan kararların kalitesini geliştirecek disiplini temin ettiği gibi, gelecekte siyasi otoriteler tarafından uygulanacak olan politikalar konusunda özel sektörün anlayış kapasitesini de artırmaktadır²

Gerçekte şeffaflık ve sorumluluk ekonomik performansın yükseltilmesine yardımcı olmak, karar alma mekanizmasının kalitesini artırarak uluslararası finans piyasaları ve piyasa katılımcıları arasındaki risk yönetimini geliştirmek amaçlarıyla tasarlanmışlardır. Yoksa, unutulmamalıdır ki şeffaflık tek başına bankacılık sistemini değiştiremez veya sistemdeki açık risklerini elimine edemez. Ancak, piyasadaki mali krizleri önleyemezse de, olumsuz haberlere karşı piyasa katılımcılarının tepkilerini azaltır. Ayrıca; şeffaflık, piyasa katılımcılarının açıklanan olumsuz bilgileri önceden tahmin ederek değerlendirmelerini sağlar ve böylece piyasada oluşacak panik ortamını yatıştırıcı bir etkide de bulunur.

Diğer taraftan, şeffaflık ile "gizlilik" arasındaki dengenin iyi sağlanması gerekmektedir. Özel bir bilginin açıklanması, bankanın rakipleri açısından bu durumdan avantaj sağlama olanağı yaratacağından bankalar genellikle tam açıklama yapmaktan çekinmektedirler. Benzer olarak, piyasayı izleyen düzenleyici kurum ve kuruluşlar bankalardan sır niteliğindeki gizli bilgileri elde etme şansına sahip olabilirler. Bu tür koşullar altında bankalar, sır saklama yükümlülüğü nedeniyle hassas bilgileri vermekte isteksiz davranabilirler. Bütün bunlara rağmen şeffaflık bir norm olarak yerleştiği takdirde, kısa vadede bireysel işletmelerde bir rahatsızlık yaratsa da, uzun dönemde bütün piyasa katılımcılarının bundan yararlanacakları açıktır.

1 Greuning, Hennie ve Sonja Brajovic Bratanovic, Analyzing Banking Risk, The World Bank Publications, Washington, D.C., 2000, s.23

2 Greuning, Hennie ve Sonja Brajovic Bratanovic, a.g.e s.234

3. ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARI KAPSAMINDA MALİ TABLOLAR ve ŞEFFAFLIK

Genel olarak mali tabloların düzenlenme amacı; işletmenin mali durumu, performansı ve mali durumundaki değişiklikleri hakkında kamuya bilgi vermektir. Mali tabloların şeffaflığı tam açıklama kavramı çerçevesinde, geniş bir kullanıcı kitlesinin ekonomik kararlarını alırken sözkonusu kararlarını etkileyebilecek tüm bilgilerin açıklanması suretiyle sağlanır. Kamunun aydınlatılması kapsamında mali tablolar yorumlanması kolay olacak şekilde hazırlanmalıdır.

Uluslararası Muhasebe Standartları'nın (UMS) benimsenmesi, mali tabloların yorumlanması ve şeffaflığın temini konusunda atılması gereken bir adımdır. 1989 yılında, aşağıda sayılan hedeflere ulaşmak amacıyla, "Mali Tabloların Hazırlanması ve Sunumunda Genel Çerçeve" (A Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements) düzenlemesi UMS'na dahil edilmiştir.³

◆ mali tabloların hazırlanması ve sunumunun altında yatan kavramları mali tablo kullanıcılarına açıklamak;

◆ muhasebe standartlarını geliştirmekten sorumlu olan kişilere rehberlik etmek;

◆ UMS'nin yorumlanmasında ve standartlarca kapsanmayan konuların aydınlatılmasında mali tablo düzenleyicileri, denetçiler ve kullanıcılara yardımcı olmak.

Uluslararası standartlara göre; mali tablolar, normal olarak bankanın sürekliliği varsayımı altında ve dönemsellik ilkesi gereği tahakkuk esasına dayanan kayıtlara göre hazırlanmaktadır. Diğer bir deyişle, muhasebeye konu olan işlem ve olayların etkileri oluştuğu anda tahakkuk ettirilmeli ve ilgili dönem mali tablolarına yansıtılmalıdır.

Mali tablolara ilişkin temel niteliksel özellikler; mali tablolarda bulunan bilgileri daha faydalı hale getirerek, muhasebe standartları-

nın uygulanması sürecinde mali tabloların tam ve doğru olarak kamuya açıklanmasını sağlamakta önemli bir aşamayı oluşturmaktadırlar. Bu temel niteliksel özellikler aşağıda sıralanmıştır:

◆ **İlişkililik (Relevance):** Birçok mali tablo kullanıcısı ekonomik kararlarını alırken açıklanan bilgilerden yararlandığı için, bu bilgilerin bankanın mali durumuyla ilişkili olmasını ister. Bilginin ilişkili olması bilginin niteliğine ve önemliliğine göre değişir. Diğer taraftan açıklanan çok fazla sayıdaki bilgi, piyasa katılımcılarının aşırı detaya maruz kalmalarını sağlayarak, mali tabloların yorumlanmasını güçleştirebilir.

◆ **Güvenilirlik (Reliability):** Bilgi, önemli hatalardan ve yanıltıcı açıklamalardan arınmış olmalıdır. Tarafsızlık, ihtiyatlılık, tam açıklama, özün önceliği ve mali tabloların doğru sunumu açıklanan bilginin güvenilir olmasının temel ilkeleridir.

◆ **Karşılaştırılabilirlik (Comparability):** Kullanıcıların karşılaştırma yapabilmeleri için bilgi tutarlı yöntemler izlenerek geçmiş yıl verileriyle karşılaştırmalı olarak açıklanmalıdır.

◆ **Anlaşılabilirlik (Understandability):** Açıklanan bilgiler bankacılık, ekonomi ve muhasebe konularında orta derecede bilgiye sahip kişiler tarafından anlaşılabilir nitelikte olmalıdır.

Açıklanacak bilgilerin anlaşılabilirliğini artırmak için, faydalı bilgi üretme sürecinde dikkat edilecek hususlar ise aşağıda yer almaktadır:

◆ **Zamanlama (Timeliness):** Raporlamada oluşan bir gecikme güvenilirliği artırsa da; ilişkililiğin azalmasına sebep olabilir. Bu nedenle, bilgilerin zamanında kamuya açıklanması önem taşımaktadır.

◆ **Fayda-Maliyet İkilemi (Benefit versus Cost):** Normal olarak bilginin temininden sağlanan faydanın bilgiyi temin ederken katlanılan maliyetten fazla olması gerekmektedir. Ge-

3 Greuning, Hennie ve Sonja Brajovic Bratanovic, a.g.e, s.235

nellikle, gelişmekte olan ülke bankalarının muhasebe sistemleri yeterli düzeyde olmadığı için, faydalı ve ilişkili bilgi temininde sıkıntılar yaşanmaktadır. Ayrıca, hedef kitlenin bilgi seviyesi de önemlidir. Bütün bu değişkenlerin önemi gün geçtikçe artan kamuyu aydınlatma mekanizmasının fayda ve maliyetlerini etkilemektedir. Ancak, bankanın eksik altyapıları ve yetersiz organizasyonları nedeniyle etkin bir şekilde faydalı bilgi üretememesi ve piyasaya bilgi sunmaması; bankaların kamuyu yeterli olarak aydınlatmamasına bir bahane oluşturmamalıdır

◆ **Niteliksel Özelliklerin Dengelenmesi (Balancing Qualitative Characteristics):** Mali tabloların içeriğinin yeterliliğini sağlamak

amacıyla, mali tablo üreticilerinin mali tablolarındaki niteliksel özelliklerin dengesini korumaları gerekmektedir.

Mali tabloların tam olarak sunumu açısından, herhangi bir bilgiyi yayımlamamak yanıltıcı olarak yayımlamaktan daha yararlı olacaktır; UMS düzenlemelerine göre bir banka kamuyu aydınlatmadaki asgari koşullara uymadığı zaman, banka sözkonusu koşullara uymamasının nedenlerini tam olarak açıklamak zorundadır.

UMS’de öngörülen kavramların uygulanmasıyla şeffaflığın nasıl sağlandığı aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

TABLO 1 MALİ TABLOLARDA ŞEFFAFLIK

| | |
|---|-----------------------------------|
| ◆ Mali tabloların temel işlevi Mali tabloların doğru sunumu için; | |
| - Finansal durum | |
| - Finansal performans ve | |
| - Nakit akımları | |
| mali tablolarda birlikte görülebilmelidir. | |
| ◆ Şeffaflık ve doğru sunum | |
| - Ancak faydalı bilgi ve şeffaflığın sağlanmasıyla doğru sunum temin edilebilir | |
| - Doğru sunum şeffaflık kadar önemlidir. | |
| ◆ Mali tabloların ikincil işlevi | |
| - Piyasa katılımcılarının karar almalarına yardımcı olmak için, faydalı bilginin doğru sunumu sağlanarak şeffaflık temin edilebilir | |
| ◆ Faydalı bilginin özellikleri | Faydalı bilginin sınırları |
| - <u>İlişkilerlik</u> | - <u>Zamanlama</u> |
| 1) Nitelik (nature) | - <u>Fayda-maliyet ikilemi</u> |
| 2) Önemlilik (materiality) | - <u>Niteliksel özelliklerin</u> |
| - <u>Güvenilirlik</u> | <u>dengelenmesi</u> |
| 1) Doğru sunum | |
| 2) Özün önceliği | |
| 3) Tarafsızlık | |
| 4) İhtiyatlılık | |
| 5) Tam açıklama | |
| - <u>Karşılaştırılabilirlik</u> | |
| - <u>Anlaşılabilirlik</u> | |

Temel varsayımlar

- ◆ Tahakkuk esası ve dönemsellik ilkesi
- ◆ İşletmenin sürekliliği

4. ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARI KAPSAMINDA BANKA MALİ TABLOLARI ARACILIĞIYLA KAMUYU AYDINLATMA

Kamuyu aydınlatma, diğer tüm halka açık şirketleri olduğu gibi bankaları da piyasa disiplinine alıştırmakta etkili bir mekanizmadır. Her ne kadar bankalar, düzenleyici otoritelere bilgi sunuyor olsalarda; bu bilgiler çoğu zaman bankacılık sırrı kapsamında veya piyasa dengesini bozucu nitelikte değerlendirilip, bütün piyasa katılımcılarına açıklanmamaktadır. Bu nedenle, kamuya açıklanan mali tabloların bütün piyasa katılımcılarının bilgi ihtiyaçlarını karşılayacak derecede kapsamlı olması gerekmektedir. Globalleşen finansal piyasalarda; bankalar ve diğer piyasa katılımcıları artık farklı kurum ve ülkeleri etkileyen finansal koşulları daha iyi analiz edebildikleri için, artan kamuyu aydınlatma mekanizmaları çerçevesinde ve şeffaf bir piyasa ortamında bankacılık sektöründe ortaya çıkabilecek krizlerin azalması beklenmektedir.

Mali tablo kullanıcılarının bir bankanın finansal durumu ve performansını değerlendirebilmek için bilgiye ihtiyaçları vardır. Bunlar arasında varlıkların gerçekçi değerlemesi, gelecekte ortaya çıkması muhtemel olaylara ve gelişmelere karşı bankanın duyarlılığı, gelir ve giderlerin tam olarak tahakkuku sayılabilir. Bunların dışında, bankanın risk profilinin değerlendirilmesi, bilanço dışı kalemler, sermaye yeterliliği, acil finansal sorunları çözebilme yeteneği ve sermaye artırabilme olanakları da en az öncekiler kadar öneme sahip bilgilerdir. Ayrıca, bankanın borçlarını vadelerinde ödeyebilme kapasitesi, likiditesi, ve bankacılık sektöründeki göreceli risk derecesi gibi banka işlemlerinin özel durumlarını analiz edebilmek için mali tablo kullanıcıları daha fazla bilgiye ihtiyaç duyabilirler.

Uygulamada çoğu ülkede farklı düzenleyici otoritelerin kamuyu aydınlatma konusunda farklı düzenlemeler öngördükleri görülmektedir. Ancak, bazı temel prensipler artık uluslara-

rası standartlar haline gelmiştir. Geleneksel olarak, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinde (GAAP-Generally Accepted Accounting Principles) bankaların kamuyu aydınlatmalarına ilişkin ayrıntılı düzenlemeler mevcut değildir. Bu durum, özellikle 30 no'lu UMS (Banka ve Benzeri Finansal Kurumların Mali Tablolarında Kamuyu Aydınlatma Standardı) ile değişmiştir. Bu standart ile birlikte bankaların kamuyu aydınlatmasında tam açıklama ilkesine geçilmiştir. Bankaların raporlama standartların tanımlanması ve banka yönetiminin, bankanın borçlarını vadelerinde ödeyebilme kapasitesi, likiditesi ve işlem riskleri gibi konularda görüşlerini açıklaması 30 no'lu UMS ile öngörülen ilkelerin temel amaçları arasındadır⁴. Her ne kadar, bazı bankacılık riskleri mali tablolardan anlaşılabilse de; böyle bir yöntem ile banka yönetiminin görüşlerini kamuya açıklaması, kullanıcıların bankanın finansal yapısını net olarak anlamalarına daha uygun bir ortam yaratabilecektir.

Genel olarak 30 no'lu UMS, ödünç vermek amacıyla halktan mevduat toplayan bütün banka ve finansal kurumlara uygulanabilen ve bankalara uygulanan diğer uluslararası muhasebe standartlarına ek niteliğinde olan bir standart niteliğindedir. 30 no'lu UMS'de öngörülen kamuyu aydınlatma düzenlemeleri ve bankalara özgü diğer muhasebe standartları 1 no'lu UMS'deki (Mali Tabloların Sunumu) temel çerçeveden türetilmişlerdir. 1 no'lu standart ise, mali tabloların temel prensipleri, yapıları ve içerikleri hakkında genel bir çerçeve çizmektedir⁵.

Ayrıca, çoğu kez mali tablo kullanıcılarının bankanın finansal araçlarını, finansal durumunu, performansını, nakit akımlarını daha iyi anlamalarına yarayacak bilgiye ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu tür bilgiler finansal araçların miktarı, vadeleri ve gelecekte oluşabilecek nakit akımları hakkında fikir edinebilmek için gereklidir. 32 no'lu UMS'de (Finansal Araçlar: Kamuyu Aydınlatma ve Sunum) öngörülen bu düzenlemeler 30 no'lu UMS'ye ek niteliğinde olup, finansal araçlara bağlı risklerin bu kap-

4 Uluslararası Muhasebe Standardı No:30 (International Accounting Standart 30, Disclosures in the Financial Statements of Banks and Similar Financial Institutions)

5 Uluslararası Muhasebe Standardı No:1 (International Accounting Standart 1, presentation of Financial Statements)

samda açıklanması zorunlu bulunmaktadır 32 no'lu UMS'de öngörülen düzenlemelerin temel amacı ise; bilançoda yer alan ve bilanço dışında izlenen finansal araçlar hakkındaki bilgilerin kamuya açıklanmasıdır⁶

1, 30 ve 32 no'lu UMS'lerde öngörülen

kamuyu aydınlatma düzenlemeleri aşağıdaki tabloda özetlenmektedir Bu düzenlemeler temel muhasebe prensipleri çerçevesinde değerlendirilmelidir Mali tabloların sunumuna şeffaflık kazandırabilmek amacıyla, bu standartlar bankaların risk içeren her türlü işlemlerinin kamuya açıklanmasını öngörmektedir⁷

TABLO 2 UMS'DE YER ALAN RİSK KATEGORİLERİNE GÖRE MALİTABLOLARDA ÖNGÖRÜLEN KAMUYU AYDINLATMA DÜZENLEMELERİ

A. Yönetimin Görüşü

Bankacılık riskleri mali tablolara yansıtılabilse de; banka üst yönetimi risk yönetimi hakkındaki görüşlerini açıkladığında, mali tablo kullanıcıları bankanın mali durumunu daha iyi analiz edebilme imkanına sahip olabilmektedirler

İlgili UMS maddeleri: (30.17), (30.35) ve (32.42)

B. Finansal Riskler

1) Bilanço yapısı (bilanço dışı faaliyet ve kalemler dahil)

İlgili UMS maddeleri: (1.97), (30.8), (30.23), (30.53), (30.55), (32.47) ve (32.91)

2) Karlılık ve gelir tablosu yapısı

İlgili UMS maddeleri: (1.97), (30.8), (30.9), (30.10), (30.13) ve (30.50)

3) Ödeyebilme yeteneği

İlgili UMS maddeleri: (32.88)

4) Kredi riski

İlgili UMS maddeleri: (30.8), (30.10), (30.19), (30.40), (30.43), (30.44), (30.58), (32.66),

5) Likidite riski

İlgili UMS maddeleri: (30.18), (30.19), (30.30), (30.33) ve (30.35)

6) Faiz oranı riski

İlgili UMS maddeleri: (30.33), (30.35) ve (32.56)

7) Piyasa riski

İlgili UMS maddeleri: (30.8), (30.10), (30.15), (30.19), (30.24), (32.77) ve (32.88)

8) Döviz kuru riski

İlgili UMS maddeleri: (30.10), (30.15) ve (30.40)

6 Uluslararası Muhasebe Standardı No:32 (Financial Instruments: Disclosure and Presentation)

7 Greuning, Hennie ve Sonja Brajovic Bratanovic, a.g.e, s.239

5. SONUÇ

Özellikle 1990'larda ortaya çıkan Doğu Asya'daki finansal krizden sonra, bankaların muhasebe uygulamalarındaki yetersizliklerden kaynaklanan mali tabloların eksik ve yetersiz sunumu hakkında çok fazla eleştiriler yapılmaya başlanmıştır. Türkiye'de de bankacılık sektöründe son günlerde yaşanan gelişmeler banka mali tablolarının şeffaflığı konusunu yeniden gündeme getirmiştir. Gerçekte piyasa katılımcıları, finansal bilgilerin şeffaflığını banka hakkında sadece genel bir fikir edinmek için değil, banka yönetiminin etkinliği ve piyasa disiplini açısından da talep etmektedirler. Piyasa katılımcılarının ekonomik kararlarını sağlıklı bir şekilde alabilmeleri için doğru ve gerçekçi ekonomik ve finansal bilgilere zamanında sahip olmaları büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle piyasa katılımcılarının kamuyu aydınlatmadaki zayıflık lara ciddi anlamda tepki vermeleri olağan karşılanmalıdır.

Diğer taraftan; piyasa katılımcıları arasındaki bir kanıya göre, bankaların finansal durumları, performansı ve nakit akımları hakkındaki yetersiz bilgiler yetersiz muhasebe standartları-

nın bir sonucudur. Ancak, bu yanlış algılama mevcut uluslararası muhasebe standartlarının yeterince bilinmemesinden kaynaklanmaktadır. Zira; temel problem yeterli uluslararası muhasebe standartlarının bulunmaması değil, mevcut standartların otoriteler tarafından yeterince uygulanmamasıdır. Gerçekte, sadece kamuyu aydınlatma düzenlemelerini oluşturmak yeterli olmayıp, açıklanan bilgilerin güvenilirliğini ve doğruluğunu sağlayıcı yeterli yaptırımların düzenleyici kuruluşlarca kararlılıkla uygulanması gerekmektedir.

Sonuç olarak; uygulamada bankalar ve banka mali tablolarını denetleyen bağımsız denetçilerin açıklanacak bilgilerin kapsamını piyasa disiplininin gerektirdiği hukuki düzenlemelerle sınırlı tuttukları görülmektedir. Oysa, bankaların kamuyu aydınlatmalarındaki yetersizliklerin finansal krizlere dahi yol açabileceği düşüncesi altında, başta düzenleyici otoriteler ve bağımsız denetçiler olmak üzere tüm piyasa katılımcılarının bankalardan daha ayrıntılı ve kapsamlı bilgiler talep ederek, finansal raporlamadaki şeffaflığın gelişmesine katkıda bulunmaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Greuning, Hennie ve Sonja Brajovic Bratanovic, **Analyzing Banking Risk**, The World Bank Publications, Washington , D.C., 2000.
- Uluslararası Muhasebe Standardı No:1 (International Accounting Standart 1, Presentation of Financial Statements)
- Uluslararası Muhasebe Standardı No:30 (Disclosures in the Financial Statements of Banks and Similar Financial Institutions)
- Uluslararası Muhasebe Standardı No:32 (Financial Instruments: Disclosure and Presentation)